

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՆԱՀԻՏ ՄԿՐՏՉԻ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

**ԿԵՐՊՈՐՎԵՍՏԻ ԻՆՏԵԳՐԱՏԻՎ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ**

ԺԳ.00.02. - «Դասավանդման և դաստիարակության մեթոդիկա»
(արվեստ) մասնագիտությամբ մանկավարժական
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի
հայցման ատենախոսության

Ս Ե Ղ Մ Ա Գ Ի Ր

ԵՐԵՎԱՆ-2014

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Խ. Աբովյանի անվան
հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում

Գիտական ղեկավար՝	Մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր՝ Լ. Ս. Ներսիսյան
Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝	Մանկավարժական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր՝ Մ. Մ. Մանուկյան Մանկավարժական գիտությունների թեկնածու՝ Ե. Ա. Գյուլմիսարյան
Առաջատար կազմակերպություն՝	Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան ինստիտուտ

Ատենախոսության պաշտպանությունը կկայանա 2014 թ-ի փետրվարի 13-ին, ժամը 14:00-ին Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում գործող ԲՈՅ-ի 020 «Մանկավարժություն» մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցեն՝ 375010, ք. Երևան, Տիգրան Մեծի 17:

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Խ. Աբովյանի անվան Հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գրադարանում:
Սեղմագիրն առաքված է 2014թ-ի հունվարի 13-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար, մանկավարժական
գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Ա. Ա. Սվաշյան

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հետազոտության արդիականությունը: Հասարակության զարգացումը և կրթության առաջընթացը ժամանակակից փուլում արտահայտվում են ոչ միայն ընդհանուր կրթական համակարգում հումանիտար գիտությունների և արվեստի առարկաների բնագավառում ներդրումների ընդլայնմամբ, այլև յուրաքանչյուր դպրոցականի անհատականության նկատմամբ մանկավարժական խիստ ուշադրությամբ, ինչպես նաև կրթության ու դաստիարակության ոլորտում դրսևորվող ինտեգրատիվ մոտեցմամբ:

Հանրակրթական համակարգում կերպարվեստային գործունեության համալիր խնդիրների լուծման, հոգեբանական և տարաբնույթ այլ գործընթացները կախված են այն հարցի պարզաբանումից, թե ներկա պայմաններում առանց լրացուցիչ ուսուցման որքանով է հնարավոր արդյունավետ գեղագիտական դաստիարակություն իրականացնել, որը ի հայտ է գալիս սովորողի գեղարվեստաստեղծագործական գործունեության մեջ, անհատականության բնական դրսևորում հանդիսանալով, միաժամանակ ուղղակիորեն ազդելով նրա ընդհանուր զարգացման վրա:

Դպրոցականների կերպարվեստային գործունեության ուսումնական հիմնախնդիրները վաղուց գրավել են հայ և այլազգի մանկավարժների ուշադրությունը՝ արդիական մնալով նաև մեր ժամանակներում. Լ. Ս. Ներսիսյան, Ա. Կ. Եղիազարյան, Ս. Ս. Թերզյան, Ա. Ե. Քեչիշյան, Ք. Բաղդասարյան, Ա. Վ. Բակուշինսկի, Ն. Ն. Ռոստովցև, Վ. Ա. Կուզին և այլն: Նրանց աշխատանքներում դիտարկվում են դպրոցական գեղարվեստական գործունեության ներքին օրինաչափություններն արվեստի տարբեր ոլորտներում:

Վերջին տարիներին արվեստի տեսության իմաստավորմանն այս բնագավառում դպրոցականների պատկերացումների գնահատման տեսանկյունից անդրադարձներ կան Ե. Ա. Գյուլմիսարյանի, Օ. Է. Կուրազյանի, Ա. Պողոսյանի, Յու. Ն. Ռեսովի, Ն. Պ. Կարպովի և ուրիշների աշխատություններում:

Ի տարբերություն գեղարվեստական պատկերացումների համապատասխան մակարդակի, սույն հետազոտության մեջ որպես ուսումնամոտիվության ոլորտ ներառված է նաև հանրակրթական տարբեր առարկայախմբերի հետ դպրոցականների կենդանի շփման գործընթացը, արվեստի ձևի և բովանդակության փոխկապակցվածության հուզազգացմունքային ու զգայապաշտական պատկերացումների ձևավորումը՝ հաշվի առնելով դպրոցականների ստեղծագործական հնարավորությունները ինտեգրատիվ ուսուցման գործընթացում:

Այսպիսի մոտեցումը հնարավորություն է տալիս սովորողներին հաղթահարելու արվեստի մասին համակարգված գեղարվեստական պատկերացումների սահմանափակ և միակողմանի մոտեցումը, որը հիմնված է միայն պատկերացման պարզունակ համակարգի (գեղագիտության և արվեստագիտության ավանդական ուսումնական ծրագրեր) վրա: Այն բխեցվում է արվեստի մասին գոյություն ունեցող պատկերացումների մակարդակի համապատկերից, գեղարվեստական

այնպիսի պատկերացումների շրջանակներից, որոնք ենթադրում են դպրոցականի երևակայությունը, նրա կերպարվեստային գործունեությունը հանրակրթական տարբեր առարկաներից ունեցած գիտելիքների հետ համակցելու միտում:

Պատկերացումների նման փոխակերպումը կերպարվեստային գործունեության ընթացքում՝ որպես ստեղծագործության կարևոր տարր, դեռևս քիչ է ուսումնասիրված, որն էլ ընկած է սույն հետազոտության թեմայի ընդդրության հիմքում:

Յե տազոտության նպատակը: Ռեսուրսները կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման բնագավառում մանկավարժական գիտության փորձը, մշակել դասավանդման ուրույն մեթոդիկա, գիտականորեն հիմնավորել դպրոցականների ստեղծագործական ներուժի բացահայտման մեթոդական համակարգը, ընդգծել դրա հետագա գործունեության նշանակությունը, առանձնացնել հիմնախնդիրները՝ հաշվառելով դրանց լուծման բարդությունները:

Յե տազոտության օբյեկտը կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման գործընթացն է հանրակրթական դպրոցում:

Յե տազոտության առարկան կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական համակարգն է:

Յե տազոտության գիտական վարկածը: Դպրոցականների գեղարվեստական կրթությունն առավել արդյունավետ կընթանա, եթե կերպարվեստի ուսուցման համակարգում ինտեգրատիվ գործառնական դաշտի ձևավորումը նպաստի հանրակրթության շրջանակներում դպրոցականների կերպարվեստային գործունեության համար պայմանների ստեղծմանը, խթանի տարաբնույթ խնդիրների լուծմանը ինտեգրատիվ գործունեությամբ, բարձրացնի ընդհանուր հետաքրքրությունը ուսման և մասնագիտության նկատմամբ:

Յե տազոտության խնդիրները՝

1. ուսումնասիրել խնդրո առարկային վերաբերող մանկավարժական, մեթոդական և հոգեբանական գրականությունն ու վերլուծել կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման հետ կապված մանկավարժական մոտեցումները:

2. Ռեսուրսները ավանդական և ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական համակարգերը:

3. Հիմնավորել ինտեգրատիվ ուսուցման արդյունավետությունը հանրակրթական դպրոցում կերպարվեստային գործունեության ընթացքում:

4. Բացահայտել դպրոցականների գեղարվեստական կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումն ապահովող մանկավարժական պայմանները:

5. Փորձարարական ուսուցման ճանապարհով հաստատել կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման արդյունավետությունը դպրոցականների գեղարվեստական կրթության գործընթացում:

Յե տազոտության տեսարանական հիմք են հանդիսացել դպրոցականների կրթության զարգացման օրիանաչափությունների և նրա էության վերաբերյալ հետազոտությունները (ինտեգրատիվ ուսուցում), կերպարվեստային գործունեության տեսության ու փորձառության մանկավարժահոգեբանական դրույթները:

Յետագոտության հետևյալ մեթոդներն ընտրվել են՝ նկատի ունենալով ատենախոսության գիտական վարկածը, աշխատանքի նպատակը և խնդիրները: Օգտագործվել են ընդհանուր գիտական և մանկավարժական համալիր մեթոդներ

- մեթոդական վերլուծություն և համադրում: Նոր համակարգի կիրառում, դպրոցականների տարիքային առանձնահատկությունների հաշվառում և ուսուցմանը վերաբերող գրականության վերլուծություն:

- Չարցագրույց, դիտում, մանկավարժական գիտափորձ, թեստավորում, արձանագրման կարգաբերում և հարցման մեթոդ:

Գիտափորձն ընթացել է երեք փուլով:

Առաջին փուլ - 2006-2008թթ.

Առաջին փուլում մեր առջև ծառայած առաջադրույթն է եղել՝ հայտնաբերել ուսումնասիրության հիմնախնդրի լուծման հոգեբանամանկավարժական հնարավորությունները, որոշել նպաստավոր պայմանները և մշակել կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական համակարգը:

Երկրորդ փուլ - 2009-2011թթ.

Այս փուլում սովորողների՝ կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման մշակված մեթոդական համակարգի ստուգման նպատակով անցկացվել է մանկավարժական գիտափորձ:

Երրորդ փուլ - 2011-2012թթ.

Եվրոպած է գիտափորձի արդյունքների ամփոփմանը: Այն հաստատում է, որ կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցումը պետք է դպրոցականների գեղարվեստական կրթության հիմք հանդիսանա, ինչն, անշուշտ, ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական ցուցումների նախապատրաստման նախապայմանն է:

Յետագոտության գիտական նորույթը՝

- մեթոդական նոր համակարգ՝ կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցում հանրակրթական դպրոցում:

- Իրականացվել է կերպարվեստային գործունեության ամբողջական և համակարգված վերլուծություն, գիտափորձ:

- Ամրագրվում է այն հիմնադրույթը, որ կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման շնորհիվ ստեղծվում է գեղարվեստական կրթության գործառնական դաշտ, որը դպրոցականների կերպարվեստային գործունեության համար անհրաժեշտ պայմաններ է ապահովվում:

Յետագոտության տեսական նշանակությունը:

Մեթոդական նոր համակարգի վերլուծությամբ տեսականորեն պարզաբանվել է դպրոցականների դերի և նրանց անձի իմացական ու հուզական զարգացման բազմագործուն բնույթը կերպարվեստային գործունեության ընթացքում: Գեղարվեստական, հումանիտար և բնագիտական մտածողության նոր դիրքորոշումների կազմավորման հիմքերի մեկնաբանությունն ընդլայնում է ոչ միայն աշխարհընկալումը, այլև երևակայական պատկերների հարստացման պատկերացումները՝ հանդիսանալով գեղարվեստական կրթության արդյունավետության բացահայտման միջոց:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը`

- մշակվել և հանրակրթական համակարգում ներդրվել է կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական համակարգ, որն ապացուցել է իր արդյունավետությունը,

- կազմվել է կերպարվեստի համալիր ծրագիր` հագեցած մեթոդական բովանդակային համապատասխան ցուցումներով,

- արդյունքները կարող են նյութ հանդիսանալ հանրակրթական դպրոցներում գեղարվեստագեղագիտական նոր դասընթացների համար, ինչպես նաև օգտակար կլինեն ծնողներին և մանկավարժներին գեղարվեստական կրթության գործընթացում նկատվող դժվարությունները կանխելու և հաղթահարելու համար:

Փորձարկումը և ստացված արդյունքների ներդրումը: Հետազոտության տեսական գաղափարները, հիմնական դրույթները և արդյունքներն արտացոլվել են հեղինակի մի շարք հրատարակումներում:

Պաշտպանության ներկայացվող դրույթները`

1. Ուսուցման ինտեգրատիվ դաշտը, տարբեր առարկայախմբերից գիտելիքներ, կարողություններ և ստեղծագործական հմտություններ հաղորդող կերպարվեստային գործունեություն հանդիսանալով` միաժամանակ նաև դպրոցականների գեղարվեստական կրթության ընդլայնման նոր մեթոդական համակարգ է:

2. Կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման միջոցով դպրոցականների գեղարվեստական կրթության` առաջարկվող մեթոդական համակարգը սովորողների մոտ այդ հնարավորությունները զարգացնելու նպատակահարմար պայմաններ է ապահովում` նրանց նախապատրաստելով խնդիրների լուծմանը տարբեր գործունեությունների համակցմամբ և բարձրացնում է հետաքրքրությունը դասավանդվող առարկայի, ընդհանրապես ուսման նկատմամբ:

3. Կերպարվեստի ինտեգրումը հանրակրթական դպրոցի ուսումնական առարկաների համակարգում իմացական և հուզական առումներով հնարավորություններ է ընձեռում գեղարվեստական կրթության ամբողջական և առավել ընդհանրական լուծման համար:

Անցկացված հետազոտության արժանահավատությունն ու հիմնավորվածությունը ապահովվել է աշխատանքի մեթոդաբանական հիմնարար դրույթներով, ինչը հիմնավորվել է ինչպես տեսականորեն, այնպես էլ հաստատող (ուսուցանող, ձևակազմիչ) և ստուգվել գիտափորձերի համալիր վերլուծությամբ դպրոցականների տարիքային անհատական և գեղարվեստամանկավարժական առանձնահատկությունների համարժեք հաշվառման գործընթացներում:

Ատենախոսության կառուցվածքը և ծավալը: Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից (143 անուն), հավելվածից: Ծավալը` համակարգչային 127 էջ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍԻԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածության մեջ հիմնավորված է հիմնախնդրի արդիականությունը, ցույց է տրված հետազոտության մշակվածության աստիճանը, ներկայացված են հետազոտության նպատակը, օբյեկտը, առարկան, գիտական վարկածը, խնդիրները, մեթոդաբանական հիմքերը, մեթոդները, գիտական նորույթը, տեսական և գործնական նշանակությունը, պաշտպանության ներկայացվող դրույթները, հետազոտության հավաստիությունը և փորձաքննությունը:

Ատենախոսության առաջին գլուխը` «Ինտեգրացիան որպես գեղարվեստական գործունեության մանկավարժական պայման» խորագրով, բաղկացած է երկու ենթագլուխներից:

Առաջին ենթագլխում` «Ինտեգրացման և ինտեգրատիվ ուսուցման հիմնախնդիրը մանկավարժական, արվեստաբանական գրականության մեջ» քննարկվում է ինտեգրատիվ ուսուցման հիմնախնդիրը մանկավարժական, արվեստաբանական գրականության մեջ:

Գեղարվեստական մանկավարժության բնագավառում ինտեգրացիան ենթադրում է գեղարվեստական ստեղծագործության տարբեր ձևերի կապը հասարակական մշակույթի և նրա ընդհանուր զարգացման, մարդկության պատմության և համամարդկային արժեքների հետ: Հետևաբար ինտեգրացիան իրենից ներկայացնում է իր իսկ բաղկացուցիչների հսկայական քանակության տարբերակված փոխներգործության օրինաչափ համակարգ` երևակայության, մտածողության և գիտակցության միաժամանակյա աշխատանքի մակարդակում: Այս առնչությամբ կարելի է ասել նաև, որ ինտեգրացիան կրթության, մշակույթի և արվեստի հիմքն է: Հենվելով նշվածի վրա կարող ենք ամրագրել նաև, որ դպրոցում ուսումնասիրվող ցանկացած առարկա ինտեգրատիվ ուսուցման դեպքում կարող է վերածվել զարգացող համակարգի: Խոսքը վերաբերում է հատկապես հումանիտար-գեղագիտական և արվեստի առարկայախմբին: Գիտության ոլորտում ինտեգրացիա բառերը կիրառվում է գիտությունների փոխադարձ կապի և դրանց տարբերակման գործընթացում: Այս առումով նոր, ուսուցման արդյունավետ տեխնոլոգիաների մշակման, ուսումնաստեսական գործընթացների ծրագրավորման համար կարևոր է ուսումնական գործընթացի արդյունավետությունը որոշարկող գործոնների աստիճանակարգի հարցը:

Գեղարվեստական գործունեության, ուսումնասիրման առարկայական աշխարհի նկատմամբ հետաքրքրության առավել ազդեցիկ գործոններ են համդիսանում հիմնավորումը` մասնագիտության նկատմամբ հետաքրքրությունը, ուսման պահանջմունքը, սովորելու ունակությունը, աշխատունակությունը, ուսումնական գործունեության ծավալը, ուսուցման հաջորդականությունը, համակարգվածությունը, ուսման մեջ կենսունակությունն ու կայունությունը գործնականում, հստակ առաջադրանքների ուսումնասիրման ընդունակությունը:

Մանկավարժական ինտեգրատիվ ուսուցման տեխնոլոգիան հումանիտար և գեղարվեստական առարկաների բնագավառում բացահայտվել և ուսումնասիր-

վել է բնապահպանական տարածաշրջանային մոտեցման, հոգեբանական գործընթացների գործունեության դիրքերից, որոնք ուղղված են ճանաչողական և ինքնուրույն աշխատանքային գործունեության զարգացմանը, ինչի բարձրագույն չափանիշ է հանդիսանում երևակայության բազմակողմ գործունեության զարգացումը: Հարկ է նշել, որ գեղարվեստական մանկավարժությունը զբաղվում է մարդու համապատասխան գործունեության ուսումնասիրմամբ և յուրացմամբ, որը կապված է արվեստի գործերի ստեղծման հետ: Ստեղծագործական այսօրինակ գործունեության ուղղվածությունը որոշարկվում է ստեղծագործողի անհատական դիրքով և աշխարհայացքով:

Հետևաբար ուսումնական գործունեությունը, այդ թվում և գեղարվեստականը, պետք է ընկալել որպես երևակայության և գեղարվեստական մտածողության համաստեղծագործություն: Եվ, քանի որ աշակերտի համար դժվար է ընդհանրացնել իր գիտելիքները ու պատկերացումները, նրան օգնության է գալիս ուսուցիչը, ով ստանձնում է աշակերտի ստեղծագործական գործունեության նախապատրաստման գործընթացը՝ օգնելով նրան ուշադրությունը կենտրոնացնել անհրաժեշտ առարկայի վրա:

Այսպիսով, ինտեգրատիվ ուսումնական գործունեությունը պետք է դիտարկել նաև որպես աշակերտի և ուսուցչի համաստեղծագործություն:

Սույն հետազոտության համար աներկբայելի հետաքրքրություն է ներկայացնում մանկավարժական գիտության պատմության փորձը, որում նշված բոլոր ուղղություններն արտահայտված են այս կամ այն ձևով, քանի որ նրանք բովանդակում են ինտեգրացման համար կարևոր գործոններ՝ փոխներգործություն, համակարգված աշխատանք, աշխատանքի հետազոտական ձևեր:

Մեր մտքերը, ցանկությունները, գործողությունները ձևավորվում են նույնքան որոշակի օրենքների համապատասխան, որքան նրանք, որոնք կառավարում են կամքի շարժումը, քիմիական տարրերի և բույսերի ու կենդանիների աճի համադրումը: Յուրաքանչյուր իրադարձություն բխում է մեկ ուրիշից, և մենք երբեք չպետք է մոռանանք այդ հաջորդական ծագումնաբանությունը: Արվեստը, ծավալը, գաղափարները ձևավորվում են մեր իսկ միջավայրում բազմաթիվ անհատների միատեղ գործունեությամբ: Յուրաքանչյուր պատկերի, հայացքի կամ կերպարի պատմությունը ճաշակի և ընկալման, քաջալերանքի և հակազդեցության, անձնական ձգտումների պատմություն է:

Փիլիսոփաները, արվեստաբանները դիտարկում են արվեստների փոխադարձ կապը տարածության մեջ: Հիմնվելով նշվածի վրա՝ սույն հետազոտության մեջ արվեստի ուսուցման գլխավոր գործոն է դիտարկվում տարածության և տեղականության միջավայրի գործոնը: Տարածությունը մի կողմից դիտարկվում է որպես ստեղծագործության կառուցվածքի կազմակերպիչ, մյուս կողմից՝ արվեստի ստեղծագործություններն ապրում են որոշակիորեն ստեղծված տարածության մեջ, և երրորդ՝ գեղարվեստական ստեղծագործության տարածությունն ամբողջապես կախված է նրանից, թե պատմական, բնական և առարկայական ինչ տարածության մեջ է ապրել և ստեղծագործել նկարիչը: Այսպիսով, տարածությունն

առանձնացված է՝ որպես տեղանքային և ժողովրդագրական միջավայր հենց նկարչի իրական կյանքում:

Արվեստների փոխներգործության մասին դատողությունները լիարժեք կլինեն, եթե մենք այդ երևույթն ընկալենք որպես զգացմունքների և իմաստների հնարավոր ընդլայնման գործընթաց: Միասնությունն ի հայտ է գալիս զգայական տարբեր ձևերի միջոցով՝ տեսողություն, լսողություն, շոշափում, և մեծ մասամբ՝ ինտեգրատիվ ձևով: Արվեստի տարբեր ձևերի հակադրումը հիմնվում է որոշակի քանակական գնահատականների վրա, որոնք ընդհանուր են զգայական ընկալման բոլոր միջոցների, ավելի լայն իմաստով՝ գեղագիտական փորձի բոլոր տեսակների համար: Ճանաչողական գործառույթն առանձնացվում է՝ որպես բոլոր արվեստերի հիմնական գործառույթներից մեկը՝ հաստատելով, որ բոլոր իմացությունները, որոնք մարդը վերցնում է շրջապատող իրականությունից, յուրացվում են զգայական օրգանների միջոցով, որոնք ի հայտ են գալիս տեսողության, լսողության կամ շոշափելիքի շնորհիվ:

Երկրորդ ենթագլխում՝ «Դպրոցականների գեղարվեստական գործունեության բովանդակությունը ինտեգրատիվ ուսուցման համակարգում» խորագրով, քննարկվում են սովորողի ընդունակությունների խթանման, ուղղորդման և զարգացման նպաստավոր պայմանները, սովորողի ստեղծագործական գործունեության դրսևորման դրույթը: Վերջինիս հիմքում ընկած է բացահայտման սկզբունքը՝ բոլոր սովորողներն ընդունակ և պատրաստ են ուսումնական գրաֆիկական գործունեությանը, եթե յուրաքանչյուր ուսումնական առաջադրանք կենսունակ հարաբերությունների ստեղծման ճանապարհով օգնի սովորողներին ինքնահաստատվելու, ամրապնդելու իրենց ուժերը գործունեության այս բնագավառում: Այս նպատակով պետք է կիրառել տարբեր մեթոդներ: Սովորողներին առաջադրվում են համապատասխան խնդիրներ. օրինակ՝ ուսումնասիրվող նյութի համար կազմել ինքնուրույն հարցաշար և իրագործել այն գործնական աշխատանքում:

Չարցերի կամ խնդիրների կազմման կարևոր պայմանը վարժությունների յուրատեսակությունն է, չկրկնվողությունը, ոչ ավանդական լինելը և կապը տարբեր փաստերի ու երևույթների հետ՝ իրենց մեջ ներառելով գործունեության տարբեր ոլորտների, ինչպես նաև հարակից ուսումնական առարկայից ձեռք բերված գիտելիքները: Այս եղանակն իր յուրաքանչյուր աստիճանում ենթադրում է ներդաշնակություն ուսուցանվող նյութի իմաստավորման, վերլուծական և ընդհանրական եղանակների տարբեր կիրառություններում: Ստեղծագործական ընդունակությունների զարգացման մեջ անհրաժեշտ արդյունքների կարելի է հասնել՝ պահպանելով ուսուցանվող նյութի և այլ ոլորտների գիտելիքների կենսունակ կապի պայմանները: Այս համատեքստում անհրաժեշտ է ուղղորդվել զուգորդական-համեմատական եղանակով, որը հնարավոր է միջառարկայական կապերի կիրառմամբ՝ ուսուցանվող նյութի պատկերացման և ըմբռնման, նրանում էական հատկանիշների և հարաբերությունների բացահայտման համար:

Գրաֆիկական հասկացությունների (որոնց մեծ մասը վերացական է) ուսուցման ժամանակ դրա ներմուծման «ամուղղակի» միջոցը մեծ դեր է խաղում, և կա-

րող է կարևոր նշանակություն ունենալ տարբեր գիտելիքներին, հարաբերություններին և գործունեության ձևերին դիմելը: Մեր կարծիքով, բացառություն չեն կազմում արվեստի տարբեր տեսակները՝ ժողովրդական արվեստը կամ, օրինակ՝ պոեզիան, որոնցում հաճախ տարբեր իմաստներով օգտագործվում են երկրաչափական հասկացությունները: Ընդ որում, գրական ստեղծագործությունը կարող է ուսուցման մեջ ներառվել ոչ միայն որպես տվյալ հասկացության համար ծառայող պատկերազարդում նույն իմաստով, այլ ուսումնական նյութի իմաստավորման հուզական միջոց՝ միաժամանակ սովորողներին ծանոթացնելով գրական ստեղծագործություններին, զարգացնելով նրանց մեջ երևակայության ու մտածելակերպի նյութականացման կարողությունները: Ռեսուրսական նյութերի՝ հուզական տպավորություններով հարստացնելու գործընթացը, գիտության և արվեստի միջև փոխադարձ կապերի հայտնաբերումը նպաստում են զեղեցկի նկատմամբ սուր զգացողության, ներդաշնակության, նրբազգացության դաստիարակմանը: Իր հերթին ի հայտ է գալիս դասավանդվող առարկայի ցանկացած ուսումնական նյութի հիմնավորում՝ սովորողներին հոգեբանորեն տրամադրելով կենսունակ ուսուցման: Հայտնի է նաև, որ զուգորդական-համեմատական եղանակը լայնորեն կիրառվում է կենսաբանության ուսումնասիրության մեջ՝ բնության պատկերման կատարողական միջոցների մշակման նպատակով: Ռեսուրսական գործունեության մեջ այս եղանակը կարելի է կիրառել հնարամտության զարգացման, մտածողության տարբերակայնացման միջնորդությամբ՝ համեմատելով նման երևույթները բնության մեջ և աշխատանքում:

- «Կենսունակ միացման» եղանակը՝ որպես ստեղծագործական դրսևորման և ուսուցման խթանման դրույթ:

- Առաջատրանքների ազատ ընտրության իրավիճակ:

- Ձուգորդական-համեմատական եղանակ:

- Ձուգորդումներ և դրանց համեմատումը նախապես հայտնի փաստերի կամ երևույթների հետ:

- Նման օրինակի հետաքրքրության եղանակ՝ դրական հույզերի առաջացման նպատակով:

- Ռեսուրսանվող նյութի հետ տարբերակային գործողություններ կատարելու եղանակ:

- Ռեսուրսման առաջադիմական հաշվետվություն՝ ստեղծագործական աշխատանքի փորձի կուտակման եղանակ:

Ատենախոսության երկրորդ գլուխը, որը կրում է «Ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդիկական կերպարվեստային գործունեության ընթացքում» խորագիրը, նվիրված է այլ առարկաների և կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման առանձնահատկություններին և փորձարարական պարապմունքներին և նրա կազմակերպման մեթոդներին, արդյունքների ամրագրմանը:

Առաջին ենթագլուխը՝ «Գծանկարի և գունանկարի ինտեգրատիվ ուսուցման առանձնահատկությունները ԴԿԱ-ի բնագավառում», նվիրված է գծանկարի և գունանկարի ինտեգրատիվ ուսուցման առանձնահատկություններին ԴԿԱ-ի բնագա-

վառում: Ենթազխում ենրկայացված է 6-7-րդ դասարանցիների հետ բազմամյա դասավանդման աշխատանքային փորձը: Գծանկարի և գունանկարի ինտեգրատիվ ուսուցման արդյունավետությունը, տեսական գիտելիքների, գործնական ունակությունների կայունությունը կախված են ուսուցման պատկերայնությունից: Նկարչական գործունեությունն ինքնըստինքյան պատկերային բնույթունի: Գեղագիտական ցանկացած դրույթ կարելի է մատչելի դարձնել ընկալմանը, եթե այն ներկայացվի պատկերավոր ձևով: Այս պատճառով գծանկարի և գունանկարի վերաբերյալ տեսական գրույցները և գործնական գիտելիքները պետք է ուղեկցվեն պատկերավորության ամենատարբեր ձևերով՝

- ցուցադրական պարագաներ՝ մեթոդական աղյուսակներ, որոնք ցուցում են մատիտով և վրձնով աշխատանքի կատարողական եղանակները, նախանկարի գունահամակարգի կառուցման կանոնները,

- փորձառու նկարիչների ուսումնական նկարների բնօրինակներ կամ դրանց վերատպություններ, որոնք կատարվել են միջնակարգ կամ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում սովորելու ժամանակ,

- գեղարվեստի մուլտիմեդիայի ցուցադրում տեխնիկական միջոցների օգնությամբ, որոնք օգնում են առանձին խոշոր հատվածներով առանձնացնել նկարի դրվագները և կատարման տեխնիկան՝ ավելի մանրամասն ուսումնասիրության համար,

- պատկերման ընթացքի գործնական ցուցադրում նկարիչ-մանկավարժի կողմից, պատկերման ընթացքը՝ առանձին կատարողական եղանակներով և տեսություններով: Այսպիսի պատկերավոր ցուցադրումը սովորողներին պարզ պատկերացում է տալիս պատկերման գործընթացի մասին,

- լուսավորության, տարածության և գունահամակարգի այլ օրինաչափությունների ցայտուն դրսևորումներով հատուկ ցուցադրական բնօրինակներ՝ առարկաների երանգի և գույնի փոփոխությունների ուսուցման համար,

- գծանկարի և գունանկարի աշխատանքների դիտում գեղարվեստի թանգարաններում, բայց շատ ավելի օգտակար է նրանց ուսումնասիրությունը արտանկարելու եղանակով:

Նկարչական գրագիտության հիմքերի գիտական տեսական դրույթներին հենվելով միայն՝ սկսնակ նկարիչը կկարողանա հաջողությամբ զարգացնել վարպետության գործնական հմտությունները: Մասնագիտական արհեստավարժ կատարելագործումն այս դեպքում ձեռք է բերվում շատ ավելի արագ: Բոլոր մեծ նկարիչները և մանկավարժները պաշտպանում էին տեսականի անհրաժեշտությունը գործնականի նկատմամբ:

Երրորդ ենթազխում՝ «Գծագրության և գեղարվեստական նախագծման ինտեգրատիվ ուսուցման առանձնահատկությունները կերպարվեստային գործունեության ընթացքում», քննարկվում է գծագրության և գեղարվեստական նախագծման ինտեգրատիվ ուսուցման առանձնահատկությունները կերպարվեստային գործունեության ընթացքում: Առաջնայինն այս գործընթացում համարում ենք սովորողի ընդհանուր գրաֆիկական պատրաստվածության մակարդակը, երբ

զննելն ու կատարելը գրաֆիկական պատկերագրման հիմնական գործընթացն է, որտեղ առարկայի գործառույթը «տեսնելը» և «պատկերագրելը» համապատասխանում է տրված գրաֆիկական խնդրի լուծմանը: Ելնելով վերոնշյալից՝ գրաֆիկական գործունեության գործընթացում աշակերտների մոտ պետք է ձևավորվեն՝

- առարկաների ձևերի և կառուցողական մանրամասների՝ կենտրոնամետառանցքի, մակերեսների, նիստերի, կողերի, գագաթի, շրջանագծի կենտրոնի և այլնի իմացություն,
 - ուսումնասիրվող առարկայի մեջ կառուցողական մանրամասներն առանձնացնելու կարողություն,
 - առարկաների ծավալային հատկությունները՝ նրա ձևը, չափը և համաչափությունները բացահայտելու ունակություն,
 - քվային տարածության մեջ և հարթության վրա չափումների միջև փոխհարաբերությունների իմացություն,
 - առարկայի չափն աչքաչափով որոշելու ունակություն,
 - տարրերի տարբերակում,
 - աշխատանքի արդյունքները՝ նշված մեծությունների հետազոտումը, չափագրումը, համեմատումը և ընթերցումը բառացի ձևակերպելու ունակություն,
 - օբյեկտների և մեթոդների ձևավակերպման իմացություն և ունակություն,
 - առարկայորեն և ձևատեսորեն նոր ձևեր ստեղծելու և դրանք վերափոխելու կարողություն,
 - ստեղծված պատկերներին նյութականություն հաղորդելու կարողություն:
- Գրաֆիկական (զծագրական և նախագծային) գործունեության ժամանակ զարգանում են հատուկ ընդունակություններ: Դրանք են տարածականության պատկերման, երևակայության, վերացական, տարածական ձևերի տեսողական ընկալման, պատկերավոր և տրամաբանական մտածողության ընդունակությունները, որոնք կարևոր են գրաֆիկական գործունեության իրականացման համար՝ հիշողության մտավոր աշխատունակություն, լսողական, լեզվական, շարժողական, տեսողական վերլուծական տարրերի ամբողջություն, ուշադրության ազատ ղեկավարում, ներգոյական հատկություններ:

Երրորդ ենթագլուխը նվիրված է փորձարարական հետազոտության և նրա կազմակերպման մեթոդին՝ «Փորձարարական հետազոտության և նրա կազմակերպման մեթոդը» խորագրով, որտեղ բացահայտվում է մանկավարժական գիտափորձի ուսուցողական փուլերը:

Կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման խնդրով սույն հետազոտության հեղինակը զբաղվել է հինգ տարիների ընթացքում՝ 2006-2011թթ.:

Առաջին շրջանում (2006-2008թթ.) անցկացվել է հանրակրթական դպրոցներում կիրառական արվեստի պարապմունքների բովանդակության, ինչպես նաև սովորողների ստեղծագործական կարողությունների զարգացման արդյունավետության ուսումնասիրում: Անցկացվել է մեթոդական գրականության ուսումնասիրում, ծանոթացում չափորոշիչային փաստաթղթերին, զրույցներ ուսուցիչների կամ ընտրական խմբակային պարապմունքների ղեկավարների հետ: Ընդհան-

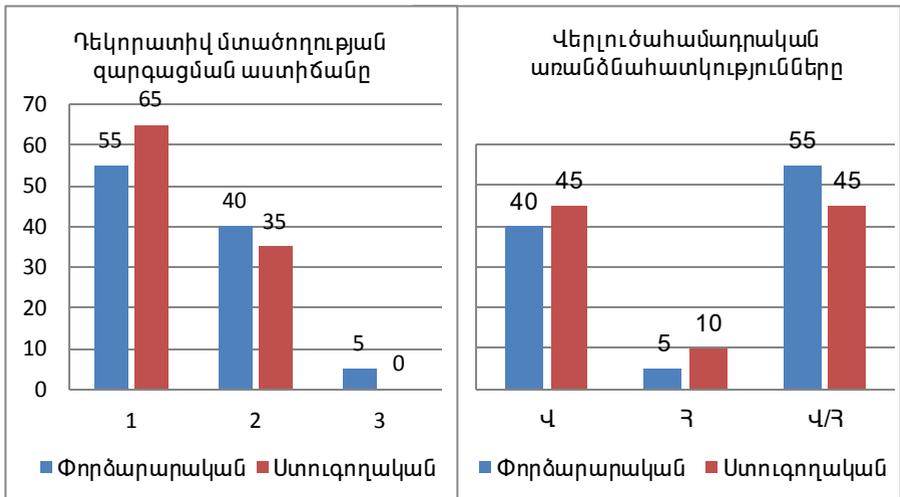
րացվել է մանկական ստեղծագործական կենտրոններում աշխատող ուսուցիչների փորձը: Անցկացվել է սովորողների ստեղծագործական գործունեության դիտարկում, վերլուծվել են գեղարվեստական գործունեության արդյունքները:

Մանկավարժական փորձարարության առաջին փուլը, որն ուղղված է հանրակրթական դպրոցում ինտեգրվող առարկայի, այս դեպքում՝ դեկորատիվ կիրառական արվեստի ուսուցման, ստեղծված մեթոդական համակարգի արդյունավետության բացահայտմանը, դարձավ հաստատուն, արձանագրվող փուլ: Դրանից բխում է դեկորատիվ և ծավալատարածական մտածողության զարգացման գործուն աստիճանի որոշարկումը: Մերկ ողմից մշակված ախտորոշիչ մեթոդով փորձարարական և ստուգողական խմբերում անցկացվել է գիտափորձ, որի արդյունքներն ամփոփված են զծապատկեր 1-ում:

Գիտափորձի ուսուցողական փուլի նպատակն էր դեկորատիվ-կիրառական գործունեության ընթացքում աշակերտների ծավալատարածական մտածողության ձևավորմանն ուղղված մեթոդական համակարգի արդյունավետության ստուգումը: Ուսուցողական փորձարարությունն իրենից ներկայացնում էր հանրակրթական դպրոցի 6-7-րդ դասարանի աշակերտների ստեղծագործական երևակայության բնականոն զարգացման հետագա աստիճանների բացահայտումը, հոգեբանական գործընթացների (մասնավորապես դեկորատիվ և ծավալատարածական մտածողության) պայմանների և օրինաչափությունների ձևավորման ուսումնասիրության ընդհանրությունը դրանց ուսուցման հետ:

Հաստատող փորձարարության արդյունքներն ըստ տոկոսային հարաբերության (VI-VII դասարան)

Գծապատկեր 1



Փորձարարության ընթացքում զուգահեռաբար լուծվել են նաև հետևյալ խնդիրները՝

1. հաստատող, արձանագրող փորձարարության ընթացքում սովորողների ծավալատարածական ու դեկորատիվ մտածողության առկայության գործուն ատիճանի զարգացում և նրանց անհատական առանձնահատկությունների որոշարկում՝ հատուկ մշակված ախտորոշիչների օգնությամբ:

2. Դեկորատիվ կիրառական արվեստի ուսուցման կազմակերպում՝ առաջադրված մեթոդական ինտեգրացիոն համակարգի հիմնական դրույթներին համապատասխան:

3. ԴՎԱ-ի ծրագրի մշակում, որը յուրաքանչյուր կիսամյակի համար ներառում է գործնական աշխատանքի հիմնական խնդիրներ (թեմատիկ ծրագրով ինտեգրացիոն համալիր առաջադրանքներ), տեսական ընթացք (դասախոսությունների թեմաներ), ինչպես նաև ուսումնական ժամանակացույցով ամբողջ նյութի հաստատում:

4. Փորձարարական խմբի աշակերտների ուսուցում նշված ծրագրով:

5. Բնութագրական և վիճակագրական մեթոդի օգնությամբ ախտորոշիչ հետազոտության անցկացում, ստուգողական ու փորձարարական խմբերում ստացված արդյունքների համեմատում:

Ուսուցողական գիտափորձն անցկացվել է Երևանի թիվ 100 հանրակրթական դպրոցում (2008-2011թթ.): Ուսուցումը հաշվարկված էր 12-ամյա ուսուցման երկու տարվա համար: Ուսումնական գործընթացի առաջին փուլը անցկացվեց 6-րդ դասարանի սկզբում (2008-ի հոկտեմբեր) 2-րդ փուլը 7-րդ դասարանի 2-րդ կիսամյակի վերջում (2010-ի ապրիլ):

Փորձարարական խմբի ուսուցումը կազմակերպվել է հանրակրթական դպրոցի երկու զուգահեռ դասարաններում դեկորատիվ և ծավալատարածական մտածողության ձևավորման ու զարգացման՝ մեր կողմից մշակված մեթոդական ինտեգրացիոն համակարգին համապատասխան:

Մեր կողմից առաջարկվող առաջադրանքներն առանձնահատուկ բնույթ չեն կրում, այլ իրենցից ներկայացնում են մեթոդական համակարգի միասնական շղթայի օղակ, տվյալ դեպքում՝ հանրակրթական դպրոցում կերպարվեստի շարունակական ուսուցման նախնական և ավարտական տարբերակներ:

Եվ այսպես, մենք ակնառու օրինակների հիման վրա համոզվեցինք, որ ինտեգրացիոն համակարգի բոլոր բաղկացուցիչները զտնվում են փոխադարձ կապի մեջ և ուղղված են միասնական նպատակին հասնելուն: Մեր կողմից առաջադրված փորձարարական ուսուցման մեթոդի (6-7-րդ դասարաններում սովորող աշակերտների մոտ ծավալատարածական մտածողության ձևավորում՝ նրանց դեկորատիվ մտածողության զարգացման միջոցով) իրատեսական լինելը հաստատող արդյունքներն ամփոփված են ատենախոսության մեջ:

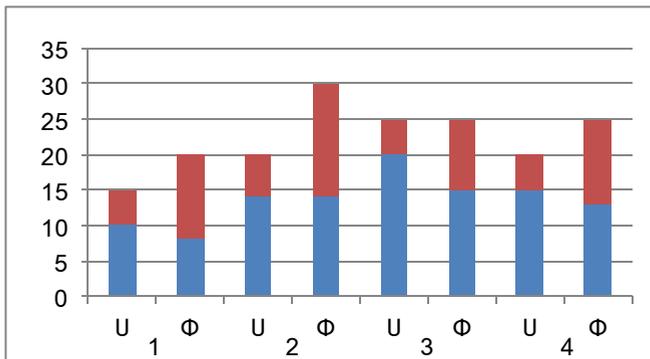
Չաչորդ ենթազխում ամրագրվում է սովորողների ծավալատարածական մտածողության ձևավորմանն ուղղված դեկորատիվ հորինվածքի փորձարարական ուսուցման արդյունքները: Չանրակրթական դպրոցի 6-7-րդ դասարաններում

սովորող աշակերտների մոտ ծավալատարածական մտածողության ձևավորմանն ու նրանց դեկորատիվ մտածողության զարգացմանն ուղղված դեկորատիվ հորինվածքի ուսուցման մեթոդական համակարգի արդյունավետությունը ստուգելու համար ստուգողական և փորձարարական խմբերում անցկացվել է գիտափորձ, որիցետո երկու տարվա կտրվածքով տվյալների համեմատական վերլուծությունը:

Քանի որ մեր մեթոդական համակարգը ենթադրում է ուսուցման բոլոր բաղադրիչների ներգործություն տրամաբանություն, դեկորատիվ հորինվածքի ինտեգրատիվ ուսուցման արդյունավետության ստուգման համար անհրաժեշտ է եղել ստուգողական և փորձարարական խմբերում վերլուծել ախտորոշիչ հետազոտությունների բոլոր ցուցիչների փոփոխությունները (մինչուսուցումը և ուսուցումից հետո): Ինչպես ենթադրվում էր, դեկորատիվ մտածողության այն բնութագրումները, որոնք հիմնավորված են մանկավարժական ներգործությամբ, իսկապես նշանակալի աճ արձանագրեցին ինչպես ստուգողական, այնպես էլ փորձարարական խմբերում՝ դեկորատիվության բովանդակային բնութագրական ձևավորում, գեղարվեստական կերպարի յուրովի վերլուծություն և բնութագրում, ձևի և բովանդակության համադրում, ինտեգրացիայի աստիճանի բարձրացում: Սակայն այս բնութագրումների զարգացման որոշ ցուցիչներ ավելի նկատելի աճ ցուցաբերեցին փորձարարական խմբերում: Խոսքը վերաբերում է հատկապես այն բնութագրումներին, որոնք արտացոլում են գեղարվեստական կերպարի առանձնահատուկ, արտահայտչական կերպով ստեղծման ունակությունների և ինտեգրատիվ մտածողության զարգացումը: Սա հենց այն է, ինչին անմիջականորեն ուղղված էր դեկորատիվ հորինվածքի՝ մեր կողմից անցկացված փորձարարական ուսուցումը: Ստուգողական և փորձարարական խմբերի ուսուցիչների տարբերություններն ակնառու կերպով արտացոլված են գծապատկեր 2-ում:

Հորինվածքի ուսուցման արդյունքում դեկորատիվ մտածողության որոշ բնութագրումների շարժընթացային զարգացումը

Գծապատկեր 2



1. Թեմայի բնութագրականը
2. Ինտեգրացիայի աստիճանը
3. Ձևի և բովանդակության համադրումը
4. Դեկորատիվ ձևի յուրովի վերլուծությունը

Եվ վերջապես, փորձարարական խմբի աշակերտների ստեղծագործական գործունեության արդյունքը թույլ տվեց եզրակացնել, որ նրանցից շատերի մոտ ծավալատարածական մտածողությունը ձևավորվեց ուսուցման ավարտին:

Արտահայտչականության այնպիսի միջոցները, ինչպիսիք են հորինվածքային կառուցման տեսակը, ծավալատարածական միջավայրի լուծումները և այլն, սովորողների աշխատանքներում մղվում են երկրորդ հարթություն, իսկ կատարման միջոցները ձեռք են բերում արտահայտչականության ուժ, ներդաշնակորեն փոխլրացնում միմյանց՝ համապատասխանեցվելով դեկորատիվ հորինվածքի ողջ կառույցին:

Այս ամենը վկայում է սովորողների մոտ հորինվածքային ինտեգրատիվ մտածողության զարգացման մասին, որը ծավալատարածական մտածողության կարևոր բաղադրիչներից է:

Վերը նշվածը հաստատում է, որ դեկորատիվ հորինվածքի ուսուցման՝ մեր կողմից մշակված մեթոդական համակարգը բավականին արդյունավետ է աշակերտների մոտ դեկորատիվ մտածողության զարգացման և ծավալատարածական ինտեգրատիվ մտածողության ձևավորման տեսանկյունից, ինչը և թույլ է տալիս համապատասխան հետևություններ անել:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Տեսական և փորձարարական ուսումնասիրության արդյունքներով ստացված տվյալները թույլ են տալիս ձևակերպել մեր աշխատանքից բխող հետևյալ եզրակացությունները.

1. Մեր կողմից կատարված տեսական վերլուծությունները, որոնք վերաբերում են խնդրո առարկային, ցույց են տալիս, որ հանրակրթական դպրոցում կերպարվեստի ուսուցման արդյունավետ ուղիների որոնումը և դրան համապատասխան ինտեգրված գործունեության տիրախփետման հաջողությունը պայմանավորված են գեղարվեստական կրթության կհամակարգի հետագա կատարելագործման անհրաժեշտությամբ:

2. Միջառարկայական կապերի կիրառումը (ինտեգրումը) հնարավորություն է տալիս հասնել ուսուցման ավելի բարձր աստիճանների, գործունեության որևէ տեսակից ձեռք բերած գիտելիքները կիրառել մոր իրավիճակում: Մեր դեպքում միջառարկայական կապերի ապահովմամբ տեղի է ունենում տարաբնույթ գիտելիքների ինտեգրում:

3. Ամրագրվեց, որ գեղարվեստական և այլ առարկայախմբերի ինտեգրումն ավելի ամփոփ է դարձնում կերպարվեստի բովանդակային և անհրաժեշտ հմտությունների կրկնությունը: Բացի այդ, ինտեգրացման գործընթացները դյու-

րացնում են ուսումնական գործունեության մեջ հանդիպող դժվարությունների հաղթահարումը: Ինտեգրման արդյունքում զարգանում է սովորողի վերլուծահամադրական և զուգորդական մտածողությունը:

4. Գիտափորձի արդյունքները ցույց են տալիս, որ գեղարվեստական ընկալումը բացառիկ դեր է կատարում սովորողի իմացական գործունեության մեջ: Կերպարվեստի հիմնական առանձնահատկություններից է նաև այն, թե ինչպես կարելի է հարստացնել սովորողի ընկալումներն ու պատկերացումները՝ չկտրելով նրան իրական աշխարհից:

5. Գիտափորձի ընթացքում, կերպարվեստի ինտեգրատիվ ուսուցման մեթոդական համակարգը հանրակրթական դպրոցում դասընթացում մշակված մեթոդական համակարգի՝ գործնականորեն փորձարկված նյութերի հիման վրա ստացվել են այդ արդյունավետությունը հաստատող հիմնավորված տվյալներ:

6. Ինտեգրատիվ ուսուցման գիտատեսական և գործնական կատարումների նպատակով առաջադրվել են փորձարարական ծրագրեր և համապատասխան առաջադրանքներ գծանկարից, գունանկարից, գծագրությունից, ԴՎԱ-ից, որոնք կենսունակ են դարձնում գեղարվեստական գործունեությունը՝ փոխներգործելով և փոխլրացնելով միմյանց:

Ատենախոսության թեմայով հրատարակվել են.

1. Նկարչական գործունեության ինքնագնահատման առանձնահատկությունները նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական հասակում, «Մխիթար Գոշ», 2 (14), Երևան 2007թ., էջ 120 - 122
2. Գեղագիտական ընկալունակության գործընթացի մշանակությունը երեխայի ստեղծագործական գործունեության մեջ, ՀՊՄՀ պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի, ասպիրանտների, հայցորդների և գիտաշխատողների 53-րդ գիտաժողովի նյութերի ժողովածու (2007թ. Նոյեմբեր 7-9): պրակ 2, «Մանկավարժ». հրատ., Երևան 2008թ., էջ 55 - 57
3. Մանկավարժական մոտեցման առանձնահատկությունները մանկական նկարների ընկալման գործընթացի վերահսկման պրոցեսում, «Գեղարվեստական միտք», թիվ 1, Երևան 2009թ., էջ 73 - 76
4. Կերպարվեստի ներառական ուսուցման խնդիրը հանրակրթական դպրոցում, «Գեղարվեստական միտք», թիվ 1, Երևան 2011թ., էջ 117 - 120

АНАИДА МКРТИЧЕВНА АРАКЕЛЯН

МЕТОДИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ИНТЕГРАТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - "Методика преподавания и воспитания" (изобразительное искусство).

Защита диссертации состоится 13-го февраля 2014г. в 14:00 на заседании специализированного совета 020 ВАК "Педагогика" по присуждению ученых степеней при Армянском государственном педагогическом университете им Х. Абовяна по адресу: 0010, Ереван, ул. Тигран Мец 17.

РЕЗЮМЕ

Актуальность исследования. Развитие и прогресс вобщей образовательной системе отражаются не только увеличением вложений в области гуманитарных наук и в предметы искусства, но и бдительным вниманием учителя к личности каждого школьника, а также проявлением интегративного подхода в области образования и воспитания.

В общеобразовательной системе решение сложных задач деятельности изобразительного искусства, психологии, а также в различных других процессах, зависят от уяснения вопроса: в какой мере в нынешних условиях можно без дополнительного обучения проводить эффективное эстетическое воспитание, которое проявляется в художественных работах учащихся, являющихся естественным выражением личности; В то же время они непосредственно влияют на общее развитие ученика.

Основные проблемы художественной деятельности школьников с давних пор привлекали внимание иностранных и армянских преподавателей, оставаясь актуальными и в наше время__ это Нерсесян Л. С., Егиазарян А. К., Терзян С. С., Кешишян А. Е., Багдасарян К., Бакушински А. В., Ростовцев Н.Н., Кузин В. С. и другие. В их работах наблюдаются внутренние закономерности школьной художественной деятельности, имеющие место в различных областях искусства.

В последние годы в области осмысления теории искусства, с точки зрения понятия оценки вообразительности учащихся, коснулись работы Гюльмисарян Е. А., Куразяна О. Э., Погосяна А., Усова Ю. Н., Карпова Н. П. и других. В соответствие определенным уровнем художественной идеи, в нашу работу как в область исследования включено также живое общение учащихся с разными предметами, преподаваемыми в общеобразовательных школах, втом числе связь между формой искусства и содержанием эмоционального понимания и эмоционального развития, принимая во внимание творческие возможности учащихся в процессе интегративного обучения. Такой подход

позволяет учащимся преодолеть ограниченное понимание и систематический односторонний подход к искусству, который основан на понимании упрощенной системы воображения. Сказанное исходит из контекста существующего понимания уровня искусства, понимания художественного масштаба в такой мере, которое позволяет комбинировать воображение и художественную деятельность школьников со знаниями различных предметов, преподаваемыми в общеобразовательных школах.

В основе темы диссертационного исследования подход к изобразительному искусству с точки зрения интегративного обучения, который еще остается мало исследованным.

Цель исследования. Изучение опыта педагогической науки в области интегративного обучения изобразительного искусства, разработка оригинального метода обучения, научное обоснование методологической системы раскрытия творческого потенциала учащихся, выделение значения дальнейшей деятельности, выявление проблем в соответствии со сложностью решений.

Задачи исследования:

1. Изучить педагогическую, методическую и психологическую литературу по теме исследования, провести анализ педагогического подхода к изобразительному искусству с позиции интегративного обучения.

2. Изучить традиционные и интегративные методы обучения.

3. Обосновать эффективность интегративного обучения изобразительному искусству в общеобразовательных школах.

4. Раскрыть педагогические условия для формирования и развития у школьников художественных возможностей.

5. Экспериментальным путем подтвердить эффективность интегративного обучения изобразительного искусства в процессе художественного образования.

Научная новизна.

- Работа включает в себя новую систему интегративного образования изобразительного искусства в общеобразовательных школах.

- Реализован комплексный и систематический анализ изобразительного искусства в рамках научного эксперимента, в целях повышения качества образования в области художественного искусства.

- Фиксируется основной тезис: с помощью интегративного преподавания изобразительного искусства создается оперативное поле для развития художественного образования, что является необходимым условием для художественной деятельности школьников.

Теоретическое значение: Формирование нового организованного мышления, исходящего с позиции художественных, гуманитарных и естественных наук, не только расширяет мировоззрение учеников, но также влияет на

обогащение воображаемых изображений, которые являются средством выявления эффективности художественного образования.

Практическое значение исследования:

- Разработана и внедрена в общеобразовательную систему комплексная методика интегративного обучения изобразительного искусства, которая доказала свою эффективность.

- Разработана комплексная программа по изобразительному искусству, которая насыщена в соответствии с методическими указаниями.

- Полученные результаты могут служить материалом для организации новых курсов по художественной эстетике в общеобразовательных школах, а также будут полезны для родителей и педагогов, для преодоления наблюдаемых трудностей в процессе художественного образования детей.

Достоверность и обоснованность работы обеспечена основными методологическими принципами, которые обоснованы теоретически, а также подтверждены (обучающий, формирующий эксперименты) и проверены комплексными анализами экспериментов в процессах учета эквивалентности художественной педагогики и возрастной индивидуальности школьников.

По теме диссертации опубликовано 5 статей.

ANAHIT ARAKELYAN MKRTICH

THE METHODOLOGICAL INTEGRATIVE TEACHING SYSTEM
OF FINE ARTS IN THE SOCONDARY SCHOOL

*Thesis for the degree of candidate of pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 -
"Teaching and education Methodology" (Fine Arts).*

*The defense of the thesis will take place on 13 February, 2014 at 14:00at the
meeting of the specialized pedagogical committee 020 HAC for granting scientific
degrees at Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan. (Address:
Yerevan 0010, Tigran Mets str.17).*

SUMMARY

The Relevance of the Research. The development and progress in a total educational system reflects not only an increase in investments in the field of humanities and art, but also alert the teacher's attention to the personality of each student, as well as a manifestation of the integrative approach in the field of education. In the education system the solution of complex tasks of fine arts, psychology, and various other processes depends on understanding the question, in the present circumstances to what extent you can without additional training conduct an effective aesthetic education, which is evident in the artwork of students being natural expression of personality. At the same time, directly affecting the overall development.

The teaching main problems of fine arts activity of pupils attract attention of Armenian and foreign nation's pedagogues staying up-to-date in nowadays too: L. S. Nersisyan, A. K. Eghiazaryan, S. S. Terzyan, A. E. Keshishyan, K. Baghdasaryan, A. V. Bakunshiski, N. N. Rostovtsev, V. S. Kuzin and others. In their work are considered inner regularities of school artistic activity in the different fields of art.

During the last years in this field there are references to theory meaning of art from ideas evolution of pupils in E. A. Gyulmisaryan's, O. E. Kurazyan's, A. Poghosyan's, Yu. N. Usov's, N. P. Karpov's and others' works.

With the appropriate level of artistic ideas in this work as a field of study is also included live communication with students teaching different subjects in secondary schools, including relationship between art form and the content of emotional understanding and emotional development, taking into account the creative potential of students in the integrative learning.

During fine arts activity such transform of imagination as main element of creation, it has stayed without research yet, which is ground of this thesis topic.

The aim of the research Is the study of experience teaching science in integrative teaching fine arts, developing a unique method of teaching, scientific substantiation of methodological disclosure system creative potential of students, allocation of values of further action, identifying problems, evaluating them on the complexity of solutions.

Research objectives:

1. To investigate the pedagogical, methodological and psychological literature related to the subject and to analyze the pedagogical approaches related to the integrative education of painting.
2. To investigate the methodological systems of the traditional and integrative education
3. To prove the efficiency of integrative education in public schools through practice of painting.
4. To reveal the pedagogical conditions needed for the development and improvement of artistic abilities among schoolchildren.
- 5 To claim the effectiveness of integrative painting education in the process of school children's fine art education through experiments.

The scientific novelty of the research:

- The work includes methodical new system-integrative teaching of fine arts in the secondary school.
- Fine arts completely and systematic resolution of activity has accomplished scientific phase quality of artistic education for improving.
- It's fixed that main tenet that because of integrative teaching of fine arts is created functional field of artistic education, which for fine arts activity of pupils is provided the necessary condition.

The theoretical importance of the research. Methodological analysis of the new system is theoretically clarified the role of pupils and the multifactorial nature of the manifestation of their personality, cognitive and emotional development of the fine sensitivity of graphic activity. Organized formation of a new thinking coming from a position of art, humanities and natural sciences not only expands the world also affects the enrichment of imaginary images which are means to test the effectiveness of arts education.

The practical significance of the research.

- It has been developed and included integrative teaching methodical system of fine arts in the secondary school, which has proved its productivity.
- The complex system of fine arts is formed: with more methodical entire corresponding indication.
- The results can be for artistic-aesthetic new course in the secondary school, as well as they can be useful for parents and pedagogues for overcoming and preventing observed difficulties in the process of artistic education.

Validity and reliability of the research work provided the basic methodological principles that have been demonstrated to be theoretically also confirmed (training forming) and updated. Comprehensive analysis of experiments in the process of excluding equivalence of artistic pedagogy personality and age of pupils.

5 scientific papers were published on the topic of the thesis.